

ความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิดในอนาคต

ความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิดในอนาคต ประกอบด้วยคำถาม ๒๔ ข้อ โดยให้ผู้ตอบ ประเมินออกมาจาก ๓ คำตอบคือ "ต้องการมาก ต้องการพอสมควร ไม่ต้องการ" และ ๓ คำตอบนี้ ผู้วิจัยได้แปลงมาเป็นคะแนน ๒ ๑ และ ๐ ตามลำดับ แล้วรวมคะแนนของแต่ละคน จากนั้นจึงนำ ผลรวมของกลุ่มตัวอย่าง ๓๒๐ คน ไปหาค่า $\bar{X}$ และค่า S.d แล้วจึงแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มระดับความคาดหวังต่ำ ปานกลาง และสูง อนึ่ง เนื้อหาสาระของแบบสอบถาม ๒๔ ข้อ ดังกล่าวนั้น ได้นำสาระมาจากหน้าที่ของมัสยิดตั้งแต่สมัยท่านศาสดามุฮัมมัด (ที่อลฯ) ซึ่งประกอบด้วย หน้าที่ทางศาสนา การศึกษา สังคม เศรษฐกิจและการเมือง ส่วนสาระของคำถามบางข้อ แม้มิได้ ปรากฏรูปแบบในสมัยท่านศาสดา (ที่อลฯ) แต่ได้นำมาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมุสลิม ในภาคกลางปัจจุบัน

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดของเนื้อหาสาระแต่ละข้อ ก่อนแสดงตารางเพื่อหาความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ จะขอนำเสนอตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๖ แสดงรายละเอียดเปรียบเทียบความคาดหวังใหม่มัสยิดทำหน้าที่ในแต่ละข้อ ของมุสลิม ในเมืองและมุสลิมในชนบท

ข้อ	ความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิด		รอยละ
	มุสลิมในเมือง	มุสลิมในชนบท	
๕๑ ให้จัดตั้งบัญชีคูมมาลหรือกองทุนชะกาต	๕๕.๓๗ (๑๗๔)	๘๙.๖๘ (๒๘๗)	๗๙.๘๔ (๕๖๑)
๕๒ ให้ดำเนินการรวบรวมชะกาตที่ใดเราะฮ์	๗๓.๕๓ (๒๓๕)	๙๓.๑๒ (๒๙๘)	๘๓.๒๘ (๕๓๓)
๕๓ ให้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ	๖๐.๙๓ (๑๙๕)	๘๕.๓๗ (๒๗๐)	๗๓.๑๒ (๕๖๘)
๕๔ ให้คนมาแก้วชรวมกันที่มัสยิด	๗๐.๖๒ (๒๒๖)	๙๐.๐๐ (๒๘๘)	๘๐.๓๑ (๕๑๔)
๕๕ ให้มีการละหมาด ๕ เวลาด้วยกันที่มัสยิด	๙๐.๐๐ (๒๘๘)	๙๗.๘๑ (๓๑๑)	๙๓.๖๐ (๕๙๙)

ข้อ	ความคาดหว้งในหน้าที่ของมัสยิด		ร้อยละ เมือง-ชนบท
	มุสลิมในเมือง	มุสลิมในชนบท	
๔๖ ให้มีการบรรยาย(นะซีฮ์) เป็นประจำหลังละหมาด	๗๗.๑๘ (๒๔๗)	๘๐.๓๑ (๒๘๘)	๘๓.๘๕ (๕๓๖)
๔๗ ให้มีการพูดคุย(ตะลิม) เป็นประจำหลังละหมาด มักริบหรืออ้อฮา	๘๐.๓๗ (๒๔๗)	๘๒.๑๘ (๒๘๕)	๘๖.๒๕ (๕๕๒)
๔๘ ให้มีการบรรยายธรรมเป็นประจำ	๘๑.๒๕ (๒๖๐)	๘๐.๘๐ (๒๘๑)	๘๖.๐๘ (๕๕๑)
๔๙ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่เยาวชน เป็นประจำ	๘๐.๖๒ (๒๕๐)	๘๗.๕ (๓๑๒)	๘๕.๐๖ (๖๐๒)
๕๐ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่เยาวชน ระหว่างปิดภาคเรียน	๘๑.๒๕ (๒๕๒)	๘๕.๐๐ (๓๐๔)	๘๓.๑๒ (๕๕๖)
๕๑ ให้มีการสอนเพื่อเสริมความรู้ทางสามัญ	๖๘.๗๕ (๒๒๐)	๘๓.๕๓ (๒๖๗)	๗๖.๐๘ (๕๘๗)
๕๒ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่ผู้ใหญ่ โดยเฉพาะ	๗๙.๓๗ (๒๕๔)	๘๖.๕๖ (๒๗๗)	๘๒.๕ (๕๒๘)
๕๓ ให้มีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าทางศาสนา	๘๕.๘๓ (๒๗๕)	๘๕.๓๑ (๓๐๕)	๘๐.๖๒ (๕๘๐)
๕๔ ให้มีประชุมปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาด้านศาสนาของ คนในหมู่บ้าน	๗๙.๓๗ (๒๕๕)	๘๗.๘๑ (๒๘๑)	๘๓.๕๙ (๕๓๕)
๕๕ ใ้มีบริการรับปรึกษาปัญหาด้านศาสนาอย่างเป็นทางการ	๗๗.๘๑ (๒๕๙)	๘๕.๘๓ (๒๗๕)	๘๑.๕๐ (๕๒๑)
๕๖ ใ้มีบริการรับปรึกษาปัญหาครอบครัวหรือส่วนตัว อย่างเป็นทางการ	๕๑.๘๗ (๑๖๖)	๗๕.๖๘ (๒๓๙)	๖๒.๘๑ (๕๑๑)
๕๗ ใ้มีบริการตรวจรักษาร่างกายหรือปฐมพยาบาล เบื้องต้น	๗๗.๕๐ (๒๕๘)	๘๓.๕๓ (๒๖๗)	๘๐.๕๖ (๕๑๕)
๕๘ ใ้มีบ้านเฒ่าจะแต่งงาน (นิกะหฺ) ใ้ทำที่มัสยิด	๗๐.๐๐ (๒๒๕)	๘๕.๐๖ (๒๖๙)	๗๐.๖๒ (๕๕๒)
๕๙ ใ้มีบ้านเฒ่าจะจัดงานอื่นๆ เช่นโกนผมไฟ ฯลฯ ใ้ทำที่มัสยิด	๕๘.๘๑ (๑๖๙)	๕๙.๓๗ (๑๙๐)	๕๒.๘๗ (๓๓๙)

ข้อ	ความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิด		ร้อยละ เมือง-ชนบท
	มุสลิมในเมือง	มุสลิมในชนบท	
๖๐ ให้มัสยิดมีบริการให้ขอยืมของใช้ต่างๆในการ จัดงาน	๘๖.๕๖ (๒๓๖)	๘๗.๕๐ (๒๘๐)	๘๓.๙๐ (๕๓๗)
๖๑ ให้มัสยิดจัดสถานที่หรือเปิดเป็นที่พักสำหรับ ผู้เดินทาง	๖๖.๕๖ (๒๑๓)	๗๖.๒๕ (๒๔๕)	๗๑.๕๐ (๔๕๗)
๖๒ ให้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่อิสลาม	๘๖.๒๕ (๒๗๖)	๘๗.๘๑ (๓๑๓)	๘๓.๕๕ (๕๓๕)
๖๓ ให้ใช้เป็นที่ประชุมปรึกษาเพื่อยื่นคำร้องต่อ หน่วยงานของรัฐ	๖๐.๐๐ (๑๙๒)	๘๓.๑๒ (๒๖๖)	๗๑.๕๖ (๔๕๘)
๖๔ ให้เป็นที่หาเสียงของนักการเมือง	๗.๕๐ (๒๕)	๒๕.๐๐ (๘๐)	๑๖.๒๕ (๑๐๕)

ความคาดหวังของมุสลิมในเมืองกับชนบท ต่อหน้าที่ของมัสยิดในอนาคตในแต่ละข้อที่เปรียบเทียบ
 เทียบแสดงไว้ จะเห็นได้ว่าในแต่ละข้อ มุสลิมในชนบทมีความคาดหวังสูงกว่ามุสลิมในเมือง ทั้งนี้คง
 เป็นผลจากสภาพความเป็นจริงของสังคมชนบทและสังคมเมืองในข้อที่ว่า คนในชนบทมีความผูกพันกับ
 ศาสนาตลอดจนการใช้ศาสนสถาน ทำประโยชน์ต่างๆ มากกว่าคนในเมือง ส่วนเหตุที่ความผูกพัน
 หรือการใช้ศาสนสถานของคนในเมืองน้อยกว่า คงเป็นเพราะในเมืองมีสถานอื่นๆ ถูกตั้งขึ้นมาทำ
 หน้าที่ด้านต่างๆ แทนหน้าที่อันพึงมีในมัสยิด เช่น โรงเรียนสอนศาสนา สมาคมหรือมูลนิธิที่สังกัดกับ
 มัสยิดเองหรือสมาคม มูลนิธิสมาคม ฯลฯ อันเกี่ยวกับกิจการของอิสลามที่ตั้งขึ้นโดยเอกเทศ สถาน
 พยาบาล สถานทางเศรษฐกิจ ฯลฯ องค์กรต่างๆ นี้ทำให้หน้าที่หรือบทบาทตลอดจนความคาดหวัง
 ที่มุสลิมในเมืองมีต่อมัสยิดลดน้อยลงไป นอกจากนั้นข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่ค้นพบจากการสัมภาษณ์
 คือ ในข้อ ๕๑ "ความต้องการให้มัสยิดจัดตั้งบิณฑบาตหรือกองทุนชะกาต" คนส่วนใหญ่ในเมืองก็ยัง
 เห็นความสำคัญหรือมีความต้องการในข้อนี้ แต่ไม่คาดหวังมากเพราะเคยทำกันมาแล้ว (ในหลาย
 แห่ง) แต่ไม่สำเร็จ ซึ่งต่างจากในชนบท ที่ ๕ แห่ง ทำสำเร็จ ๕ แห่ง ไม่ประสบความสำเร็จ
 เพียงแห่งเดียวเท่านั้น ดังนั้นความคาดหวังในข้อนี้จึงมีความแตกต่างกันถึงร้อยละ ๓๕.๓๑

จากความคาดหวังและความแตกต่างในตารางนี้ จะเห็นได้ว่าข้อที่มุสลิมในเมืองและในชนบท ต่างก็มีความคาดหวังน้อยที่สุดคือข้อสุดท้าย "ให้มีสียัดเป็นที่หาเสียงของนักการเมือง" ความคาดหวังรวมร้อยละ ๑๖.๒๕(๑๐๔ คะแนน) ความคาดหวังของมุสลิมในเมืองร้อยละ ๑.๕๐(๒๔) และมุสลิมในชนบทร้อยละ ๒๕.๐๐(๕๐) ซึ่งเหตุที่มุสลิมในชนบทมีความคาดหวังสูงกว่ามุสลิมในเมืองประมวลเหตุผลได้ว่า

๑. มุสลิมในเมือง ๑ มัสยิด มีนโยบายไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองตามรูปแบบของแบบสอบถามโดยเด็ดขาด

๒. มุสลิมในเมืองส่วนใหญ่และในชนบทบางส่วน ไม่ต้องการให้นักการเมืองไปแถลงนโยบายหรือหาเสียงในบริเวณมัสยิด แต่ที่ยอมหรือไม่ปฏิเสธเพราะต้องการทราบนโยบายหรือข้อมูลเพื่อการพิจารณาตัดสินใจในการเลือกตั้งตามสิทธิหน้าที่ของคนไทยคนหนึ่ง หากไม่ใช้มัสยิดก็ไม่ทราบว่าจะใช้จุดศูนย์กลางแห่งใด

๓. มุสลิมในชนบทส่วนหนึ่งยินดีหรือเต็มใจ ในการเข้าไปหาเสียงของนักการเมือง เหตุผลเพราะบรรดานักการเมืองมักมีข้อเสนอให้ความช่วยเหลือแก่มัสยิด

๔. มุสลิมอีกส่วนหนึ่งทั้งในเมืองและชนบท มีความคาดหวังอยากให้มีสียัดมีบทบาททางการเมือง แต่ต้องให้เป็นไปในลักษณะเช่นสมัยท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลา) มิใช่รูปแบบของการเมืองไทยที่ยังขาดความจริงใจและจริงจัง เช่นขณะนี้

ข้อที่มุสลิมทั้งในเมืองและชนบทมีความคาดหวังน้อยสุดเป็นอันดับ ๒ คือข้อ ๕๕ "เมื่อบ้านใดจะจัดงานอื่นๆ เช่น โคนผมไฟ เข้าสู่หมัด ฯลฯ ให้ทำที่มัสยิด" มีคนคาดหวังรวมร้อยละ ๕๒.๕๖ (๓๓๗) คนในเมืองร้อยละ ๕๘.๘๑(๑๖๗) คนในชนบทร้อยละ ๕๕.๓๖(๑๗๐) ซึ่งทั้ง ๒ บริเวณแตกต่างกันน้อยที่สุดจากทั้งหมด ๒๔ ข้อ คือแตกต่างกันเพียงร้อยละ .๕๖ (ไม่ถึง ๑ %) ทั้งนี้เพราะข้อนี้ไม่มีแบบอย่างมาจากสมัยท่านศาสดา (คือลา) มุสลิมส่วนหนึ่งจึงไม่เห็นด้วย หรือไม่มีความคาดหวังที่จะทำที่มัสยิด ส่วนสภาพความเป็นจริง ในสังคมไทยมุสลิมในภาคกลาง ส่วนหนึ่งมีการประกอบพิธีนี้คือมีการโคนผมไฟใหญ่ หรือเข้าสู่หมัดใหญ่ โดยกระทำที่มัสยิดหรือบริเวณมัสยิดในโอกาสต่างๆ เช่น เนื่องในงานเมาลิด (ฉลองวันเกิดท่านศาสดา คือลา) ฯลฯ ดังนั้น คนส่วนหนึ่งจึงเห็นสมควรหรือมีความคาดหวังต้องการให้มีด้วยเหตุผลว่าเป็นการประหยัด

ส่วนข้อที่มุสลิมมีความคาดหวังน้อยที่สุดเป็นอันดับ ๓ คือข้อ ๕๔ "เมื่อบ้านใดจะแต่งงาน (นิกะหฺ) ให้ทำที่มีสยิด" คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖๒(๔๕๒) แยกเป็นความคาดหวังของมุสลิมในเมือง ร้อยละ ๑๐.๐๐(๒๒๔) และมุสลิมในชนบทร้อยละ ๔๔.๐๖(๒๖๕) แม้ว่าข้อนี้จะเป็นขุมนะหฺหรือแบบฉบับของท่านศาสดา (คือลา) ก็ตาม จากการสัมภาษณ์บุคคล สรุปลได้ว่ามุสลิมส่วนหนึ่งยังไม่ทราบ จึงติดอยู่กับค่านิยมในสังคมไทยมุสลิมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ส่วนผู้ที่มีความต้องการ เกือบ ๑๐๐ % มักจะมีคำพูดต่อท้ายสนับสนุนด้วยเหตุผลว่าเป็นขุมนะหฺ เพราะฉะนั้นมุสลิมควรเปลี่ยนค่านิยมที่มีมา และกลับมาปฏิบัติตามขุมนะหฺ

ส่วนหน้าที่ของมีสยิดที่ทั้งมุสลิมในเมืองและในชนบทต่างมีความคาดหวังมากที่สุด คือข้อ ๕๕ "ให้มิสยิดสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่เยาวชนเป็นประจำ" คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๐๖(๖๐๒) เฉพาะมุสลิมในเมืองร้อยละ ๕๐.๖๒(๒๕๐) และมุสลิมในชนบทร้อยละ ๕๗.๕(๓๑๒) ซึ่งแตกต่างกันเพียงร้อยละ ๖.๘๘ ข้อนี้จึงเป็นความสอดคล้องที่ตรงความต้องการมากที่สุดของชาวไทยมุสลิมในภาคกลางทั้งในเมืองและชนบท ซึ่งเป็นไปตามหลักการของอิสลามที่ว่า อิสลามไม่ใช่เป็นเพียงศาสนาให้คนนับถือสักการะ แต่อิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายความว่ามุสลิมจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับอิสลาม และสิ่งที่จะทำให้รู้คือการศึกษาศึกษาหรือการเรียนการสอน ในข้อนี้ท่านศาสดา (คือลา) ได้มีวาระเน้นไว้มาก เช่น "การศึกษาหาความรู้เป็นหน้าที่สำหรับมุสลิมชายหญิงทุกคน" "จงศึกษาตั้งแต่อูเปลงจนถึงหลุมฝังศพ" ฯลฯ ฉะนั้นเรื่องการศึกษาให้รู้ถึงแก่นแท้ของอิสลาม และให้สามารถอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานได้ จึงกลายเป็นข้อตระหนักแก่บรรดาพ่อแม่มุสลิมโดยทั่วไป รวมทั้งเยาวชนทั้งชายหญิง

ข้อที่ชาวไทยมุสลิมในภาคกลางทั้งในเมืองและชนบทคาดหวังให้มีสยิดทำหน้าที่ หรือเกิดสภาพการณ์ที่มีสยิดเป็นอันดับที่ ๒ คือข้อ ๕๔ "ให้มีภาระลดมาศ ๕ เวลาพร้อมกันที่มีสยิด" คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐(๕๕๕) สำหรับมุสลิมในเมืองคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐(๒๔๔) ส่วนมุสลิมในชนบทคิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๑(๓๑๑) ต่างกันเพียงร้อยละ ๗.๕๑ ซึ่งความคาดหวังข้อนี้ต่างก็สนองตามหลักการของอิสลามเช่นกันที่สนับสนุนให้มุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายไปละหมาดรวมกันที่มีสยิด เพราะนอกจากจะได้ผลทางตรง (Manifest) คือได้ผลบุญมากเป็น ๒๗ เท่าแล้ว ผลทางอ้อม (Latent) ที่แฝงอยู่ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญ คือการให้มุสลิมไปพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความรู้อันจะนำมาซึ่ง

ความรักใคร่ ความสมัครสมานสามัคคี และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

ส่วนข้อที่ชาวไทยมุสลิมคาดหวังเป็นอันดับที่ ๓ คือข้อ ๕๐ "ให้มีการสอนอัล-กุรอาน และ ศาสนาแก่เยาวชนในระหว่างปิดภาคเรียนที่มีสัยิด" คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๑๒ (๕๘๖) เฉพาะมุสลิม ในเมืองร้อยละ ๘๑.๒๕ (๒๘๒) และมุสลิมในชนบทร้อยละ ๘๕.๐๐ (๓๐๕) ซึ่งไม่แตกต่างกันมาก และ ข้อนี้ก็เป็น การสนับสนุนหรือเน้นย้ำความคาดหวังที่ต้องการมากที่สุด (คือการสอนอัล-กุรอาน และ ศาสนาแก่เยาวชนเป็นประจำ) เหตุผลต่างๆ ที่ประมวลได้ในข้อนี้คือ เป็นการเรียน-การสอนที่ได้ผล มาก เพราะเด็กมุ่งเรียนแต่ศาสนาตามใจชอบ ไม่ต้องเรียนควบกันไปเหมือนช่วงเปิดเทอม นอกจากนี้ เป็นการใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์ จึงได้ไม่ต้องปล่อยเด็กไว้กับโทรทัศน์ - วิทยุ ส่วน ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงปิดเทอมสำหรับมีสัยิดต่างๆ ที่เก็บข้อมูลมา สรุปได้คือ

๑. เพิ่มเวลาเรียนมากขึ้น และเลื่อนเวลาที่เคยสอนในตอนเย็นหรือค้ำระหว่างเปิด เทอมมาเรียนในเวลากลางวัน

๒. เปิดการเรียน-การสอนตลอดทั้งวันระหว่างปิดเทอม โดยไปเช้า-เย็นกลับ

๓. เปิดการเรียน-การสอนตลอดทั้งวันระหว่างปิดเทอม โดยอยู่ประจำ เริ่มเรียนตั้ง แรกหลังละหมาดซุบหุ (ตะวันขึ้น) จนละหมาดอัสฮา (กลางคืน) มีหยุดพักเป็นระยะ

ส่วนความคาดหวังอันดับที่ ๔ คือข้อ ๕๓ "มีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าทางศาสนาที่ มีสัยิด" คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๖๒ (๕๕๐) เฉพาะมุสลิมในเมืองร้อยละ ๘๕.๘๓ (๒๙๕) และมุสลิมใน ชนบท ๘๕.๓๑ (๓๐๕) ซึ่งสูงกว่าในเมืองเกือบร้อยละ ๑๐ อย่างไรก็ตามข้อนี้ก็เป็นเรื่องของการ ศึกษาอีกเช่นกัน ส่วนสาเหตุที่มุสลิมในชนบทมีความคาดหวังสูงกว่ามุสลิมในเมืองคงเป็นเพราะมีสัยิด ส่วนใหญ่ยังขาดแคลนหนังสือที่จะใช้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดงบประมาณในการจัด ซื้อ ความไม่สะดวกหรือไม่ทราบที่จะติดต่อกับแหล่งบริจาคหนังสือ ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับ ในเมือง นอกจากนั้นในเมืองยังมีแหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ที่อื่นๆ ได้มากนอกจากที่มีสัยิด ซึ่งจากผล การศึกษา มีสัยิดในชนบทจะมีบทบาทหรือหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษามากกว่ามีสัยิด ในเมือง

ความคาดหวังใหม่มีสัยิดทำหน้าที่ด้านต่างๆ ในอนาคตจากคำถาม ๒๕ ข้อดังกล่าว หากจะ เรียงลำดับตามคะแนนรวมของแต่ละข้อที่ได้รับจากคำถามว่าข้อใด "ต้องการมาก ต้องการ และไม

ต้องการ" โดยให้คะแนน ๒ ๑ และ ๐ ตามลำดับ เรียงอันดับความคาดหวังที่ต้องการจากมากไป
หาน้อยของประชากรทั้งหมด ๓๒๐ คน ได้ดังนี้คือ

ตารางที่ ๑๗ แสดงอันดับที่และร้อยละของความคาดหวัง   ไข่มุขลิขิตของท่านทำหน้าที่ด้านต่างๆ
ในอนาคต จากคำถามว่าข้อใดต้องการมาก ต้องการ และไม่ต้องการ

อันดับที่	ร้อยละ	ข้อ
๑	๘๔.๐๖(๖๐๒)	๔๘ ให้มีการสอนอัลกุรอานและศาสนาแก่เยาวชนเป็นประจำ
๒	๘๓.๕๘(๕๙๘)	๔๕ ให้มีการละหมาด ๕ เวลาด้วยกันที่มีสัจ
๓	๘๓.๑๓(๕๘๖)	๕๐ ให้มีการอบรมศาสนาแก่เยาวชนในระหว่างปิดภาคเรียน
๔	๘๐.๖๓(๕๘๐)	๕๓ ให้มีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าทางศาสนา
๕	๘๖.๒๕(๕๕๒)	๕๖ ให้มีการพูดคุย(ตะลิม) เป็นประจำหลังละหมาดมักริบหรืออัสฮา
๖	๘๖.๐๔(๕๕๑)	๕๘ ให้มีการบรรยายหรืออภิปรายเป็นประจำ
๗	๘๓.๘๑(๕๓๗)	๖๐ ให้มีสัจลิขิตบริการให้ขอยืมของใช้ต่างๆ ในการจัดงาน
๘	๘๓.๖๕(๕๓๖)	๕๖ ให้มีการบรรยาย(นะซีฮ์) เป็นประจำหลังละหมาด
๙	๘๓.๕๘(๕๓๕)	๕๔ ให้มีการประชุมปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาด้านศาสนาของคนในหมู่บ้าน
๑๐	๘๓.๕๘(๕๓๕)	๖๒ ให้มีสัจลิขิตเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อิสลาม
๑๑	๘๓.๒๘(๕๓๓)	๕๒ ให้ดำเนินการรวบรวมชะกาศพิศเราะฮ์
๑๒	๘๒.๕๐(๕๒๘)	๕๒ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาให้แก่ผู้ใหญ่โดยเฉพาะ
๑๓	๘๑.๔๑(๕๒๑)	๕๕ ให้มีบริการรับปรึกษาปัญหาด้านศาสนาอย่างเป็นทางการ
๑๔	๘๐.๔๖(๕๑๕)	๕๗ ให้มีบริการตรวจรักษาร่างกายหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้น
๑๕	๘๐.๓๑(๕๑๔)	๕๔ ให้คนในหมู่บ้านมาแก้วชรวมกันที่มีสัจ
๑๖	๗๙.๘๔(๕๑๑)	๕๑ ให้จัดตั้งบัญชีมูลมาลหรือกองทุนชะกาศ
๑๗	๗๖.๐๘(๕๘๗)	๕๑ ให้มีการสอนเพื่อเสริมความรู้ทางสามัญ
๑๘	๗๓.๑๖(๕๐๘)	๕๓ ให้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ

อันดับที่	รายละเอียด	ข้อ
๑๙	๗๑.๕๖ (๔๕๘)	๖๓ ให้เป็นที่ประชุมเพื่อยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ
๒๐	๗๑.๕๑ (๔๕๗)	๖๑ ให้เป็นที่พักสำหรับผู้เดินทาง
๒๑	๗๐.๖๓ (๔๕๒)	๕๘ เมื่อบ้านใดจะแต่งงาน (นิกะหุ) ให้ไปหาที่มีสยิด
๒๒	๖๒.๘๑ (๔๐๒)	๕๖ ให้มีบริการรับปรึกษาปัญหาครอบครัวหรือส่วนตัว
๒๓	๕๒.๗๖ (๓๙๙)	๕๙ เมื่อบ้านใดจะจัดงานต่างๆ เช่น โคนมไฟให้ไปหาที่มีสยิด
๒๔	๑๖.๒๕ (๑๐๔)	๖๔ ให้มีสยิดเป็นที่หาเสียงของนักการเมือง

เมื่อผู้ให้สัมภาษณ์ตอบความคาดหวังข้อ ๒๔ ข้อดังกล่าวแล้ว ผู้สัมภาษณ์ให้ตอบอีกครั้งหนึ่งว่า "ทั้ง ๒๔ ข้อดังกล่าวนี้ท่านต้องการข้อใดมากที่สุด" จากคำตอบของประชาชน ๓๒๐ คน สรุปเรียงลำดับได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๘ แสดงอันดับที่และรายละเอียดของความคาดหวังใหม่สยิดที่ท่านที่ต่างกันในภาค จากคำถามว่า ต้องการข้อใดมากที่สุด

อันดับที่	รายละเอียด	ข้อ
๑	๓๓.๔๓ (๑๐๓)	๕๙ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่เยาวชนเป็นประจำ
๒	๒๒.๘๑ (๑๖๓)	๕๕ ให้มีการละหมาด ๕ เวลารวมกันที่มีสยิด
๓	๘.๕๓ (๒๗)	๕๘ ให้มีการอภิปรายหรือบรรยายธรรมเป็นประจำ
๔	๖.๕๖ (๒๑)	๖๒ ให้มีสยิดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่อิสลาม
๕	๕.๖๘ (๑๕)	๕๑ ให้จัดตั้งบัญชีมูลมาลหรือกองทุนชะกาต
๕	๕.๖๘ (๑๕)	๕๐ ให้มีการสอนอัล-กุรอาน และศาสนาแก่เยาวชนในระหว่างปิดภาคเรียน

อันดับที่	รายละเอียด	ข้อ	ขอ
๗	๔.๓๖(๑๔)	๕๓	ให้มีห้องสมุดสำหรับศึกษาค้นคว้าทางศาสนา
๘	๓.๑๒(๑๐)	๕๒	ให้มีการสอนอัลกุรอานและศาสนาแก่ผู้ใหญ่โดยเฉพาะ
๙	๓.๑๒(๑๐)	๕๖	ให้มีบริการตรวจรักษาร่างกายเรือประมงพาณิชย์เบื้องต้น
๑๐	๒.๑๘(๖)	๕๘	เมื่อบ้านใดจะแต่งงาน (นิกะหฺ) ให้ทำที่มีสียัด
๑๑	๑.๕๖(๕)	๕๖	ให้มีการบรรยาย(นะซีฮฺ)เป็นประจำหลังละหมาด
๑๒	๑.๒๕(๔)	๕๕	ให้มีบริการรับปรึกษาปัญหาด้านศาสนาอย่างเป็นทางการ
๑๓	.๕๓(๓)	๕๔	ให้มีการประชุมปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาด้านศาสนาของคนในหมู่บ้าน
๑๔	.๖๒(๒)	๕๓	ให้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการประกอบอาชีพ
๑๕	.๖๒(๒)	๕๖	ให้มีการพูดคุย(ตะลิม)เป็นประจำหลังละหมาดมักริบหรืออีซา
๑๖	.๓๑(๑)	๕๒	ให้ดำเนินการรวบรวมชะกาตีตเราะฮฺ
๑๖	.๓๑(๑)	๕๙	เมื่อบ้านใดจะจัดงานอื่นๆ เช่น โคนมไฟ ฯลฯ ให้ทำที่มีสียัด
๑๖	.๓๑(๑)	๖๐	ให้มีสียัดมีบริการให้ข้อชี้แนะของใช้ต่างๆ ในการจัดงาน
๑๖	.๓๑(๑)	๖๑	ให้มีสียัดจัดสถานที่หรือเปิดเป็นที่พักสำหรับผู้เดินทาง
๑๖	.๓๑(๑)	๖๓	ให้ใช้เป็นี่ประชุมปรึกษาเพื่อยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐ

จากตารางจะเห็นว่าข้อที่มีผู้ต้องการมากที่สุดและรองลงไปได้แก่ข้อ ๕๘ และข้อ ๕๔ อีกเช่นกัน อนึ่ง สำหรับข้อ ๕๔ ๕๑ ๕๖ และ ๖๔ ไม่มีผู้ใดตอบว่าต้องการมากที่สุด และจากตารางนี้หากจะแยกความคาดหวังของมุสลิมในเมืองและในชนบท ข้อ ๕๘ และ ๕๔ ก็ยังคงอันดับที่ ๑ และที่ ๒ เช่นเดิม ส่วนอันดับอื่นเปลี่ยนในลักษณะสลับกันอยู่บ้างคือ

อันดับ ๓ ของมุสลิมในเมืองต้องการข้อ ๕๐ (เหมือนกับอันดับ ๓ ในตารางรวมที่ ๑๖)

อันดับ ๓ ของมุสลิมในชนบทต้องการข้อ ๕๕ (เหมือนกับอันดับ ๓ ในตารางรวมที่ ๑๔)

อันดับ ๔ ของมุสลิมในเมืองต้องการข้อ ๕๒ ให้มีการสอนอัล-กุรอานและศาสนาแก่ผู้ใหญ่

อันดับ ๔ ของมุสลิมในชนบทต้องการข้อ ๖๒ ให้มีสียัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนา

อันดับ ๕ ของมุสลิมในเมืองต้องการข้อ ๖๒ ให้มีสัจเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนา
 อันดับ ๕ ของมุสลิมในชนบทต้องการข้อ ๕๓ ให้มีห้องสมุดสำหรับศึกษาทางด้านศาสนา
 ส่วนข้ออื่นๆ เรียงตามอันดับได้ดังตารางที่จะเสนอต่อไป

ตารางที่ ๑๙ แสดงอันดับที่และร้อยละของความคาดหวังให้สัจทำหน้าที่ในอนาคต เพื่อแยกเปรียบเทียบ
 เทียบดูความแตกต่างระหว่างมุสลิมในเมืองกับในชนบท

อันดับที่	ความคาดหวังของมุสลิมในเมือง		ความคาดหวังของมุสลิมในชนบท	
	ขอ	ร้อยละ	ขอ	ร้อยละ
๑	๔๘	๓๗.๕	๔๘	๒๙.๓๗
๒	๔๕	๑๘.๑๒	๔๕	๒๑.๕
๓	๕๐	๗.๕	๔๘	๑๑.๘๗
๔	๕๒	๖.๒๕	๖๒	๖.๘๗
๕	๖๒	๖.๒๕	๕๓	๕.๖๒
๖	๔๑	๕.๖๒	๕๗	๕.๖๒
๗	๔๘	๕.๐๐	๔๑	๓.๗๕
๘	๕๓	๓.๑๒	๕๘	๓.๑๒
๙	๕๖	๑.๘๗	๕๐	๑.๘๗
๑๐	๕๕	๑.๘๗	๕๓	๑.๒๕
๑๑	๕๗	๑.๒๕	๕๖	๑.๒๕
๑๒	๕๔	๑.๒๕	๕๔	.๖๓
๑๓	๕๘	๑.๒๕	๕๕	.๖๓
๑๔	๕๒	.๖๕	๕๙	.๖๓
๑๕	๕๗	.๖๕		
๑๖	๖๐	.๖๕		
๑๗	๖๑	.๖๕		
๑๘	๖๓	.๖๕		

จากความคาดหวัง ๒๔ ข้อ มุสลิมในเมืองมีความคาดหวังใหม่มีสัจพจน์ที่ในอนาคตมากที่สุด ๑๔ ข้อ ซึ่งเรียงลำดับตามความมากน้อยได้ ๑๔ อันดับ ส่วนมุสลิมในชนบทมีความคาดหวังมากที่สุดเพียง ๑๔ ข้อ หรือ ๑๔ อันดับ และข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ๓ อันดับแรกของในเมืองและชนบทเมื่ออัตราร้อยละที่แตกต่างกัน ส่วนในลำดับต่อๆ มาก่อนข้างใกล้เคียงกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอันดับท้ายๆ

อนึ่ง คะแนนรวมของระดับความคาดหวังทั้ง ๒๔ ข้อของกลุ่มมุสลิมในเมืองและชนบทแตกต่างกันดังนี้คือ

ตารางที่ ๒๐ เปรียบเทียบคะแนนรวมและอัตราร้อยละของความคาดหวัง ในหน้าที่ของมัสยิดของมุสลิมในเมืองและชนบท

คะแนนรวม	คะแนน	ร้อยละ
มุสลิมในเมือง	๕, ๕๓๒	๗๒.๐๓
มุสลิมในชนบท	๖, ๓๔๗	๘๒.๖๔
รวม	๑๑, ๘๗๙	๗๖.๓๓

สรุปได้ว่า ระดับความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดในอนาคตของมุสลิมในชนบทสูงกว่าระดับความคาดหวังฯ ของมุสลิมในเมืองร้อยละ ๑๐.๖๑ และหากมองภาพรวม กลุ่มตัวอย่างของชาวไทยมุสลิมในภาคกลาง มีระดับความคาดหวังฯ ร้อยละ ๗๖.๓๓

จากตัวเลขที่ปรากฏกล่าวได้ว่าชาวไทยมุสลิมในภาคกลางทั้งในเมืองและชนบท มีความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดในอนาคตอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังของมุสลิมในเมืองและชนบท สรุปได้ว่าความคาดหวังของมุสลิมในชนบทสูงกว่าของมุสลิมในเมือง

นอกจากคำถามเกี่ยวกับความคาดหวัง ๒๔ ข้อดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษาได้ใช้คำถามเปิดเพื่อต้องการทราบความคาดหวังอันจะมีนอกเหนือจากที่ถาม ซึ่งคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดสรุปสาระที่สำคัญได้คือ

ความคาดหวังของมุสลิมในเมือง (กรุงเทพฯ)

ความคาดหวังของสำปฐะของมัสยิดต่างๆ ๕ แห่งในกรุงเทพฯ ที่ต้องการเพิ่มมีเหมือนกัน และแตกต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งทั้งหมดสรุปเป็นสาระได้ดังต่อไปนี้

๑. ต้องการขยาย ปรับปรุงใหม่มัสยิดกว้างขึ้น สวยงามขึ้น เพื่อรองรับจำนวนคนไปละหมาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัสยิดจักรพงษ์ ซึ่งมีคนไปละหมาดวันศุกร์กันมาก

๒. ต้องการใหม่มัสยิด (ซึ่งหมายถึงคณะกรรมการมัสยิด) ชักจูงสำปฐะในหมู่บ้านให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องขึ้นตามแนวค่านิยมในอัล-กุรอานและหะดีษ และให้คนในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชน ระหว่างคณะกรรมการกับสำปฐะ

๓. ต้องการใหม่มัสยิด เน้นเรื่องการให้การศึกษาศาสนาแก่เยาวชนให้มากยิ่งขึ้น และให้การสอนวิชาการศาสนาอย่างเต็มเวลาโดยนำโรงเรียนสามัญเปลี่ยนมาดำเนินการทางด้านนี้

๔. ต้องการใหม่มัสยิดประชาสัมพันธ์งานที่จะดำเนินการ งานที่ดำเนินการไปแล้ว จนการใช้จ่ายให้สำปฐะทราบในที่ที่อ่านได้สะดวก และเก็บเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานให้เป็นระบบ

๕. ต้องการใหม่มัสยิดเป็นตัวกระตุ้นและควบคุมการรักษาความสะอาดภายในชุมชน

๖. ต้องการใหม่มัสยิดที่นฟูฟิลปาชีพ หรือจัดบริการให้ความรู้ทางอาชีพที่จะช่วยเหลือสำปฐะในทางเศรษฐกิจ

๗. ต้องการใหม่มัสยิดแจ้งข้อผู้ตู่ในแต่ละครั้ง และจัดบริการเรื่องระดมยัด

๘. ต้องการใหม่มัสยิดมีอะซานทุกเวลาที่เข้าละหมาด

๙. ต้องการใหม่มัสยิดแนะนำเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติด

๑๐. ต้องการใหม่มัสยิดจัดบริเวณมัสยิดให้เป็นที่พักผ่อนและเล่นกีฬาของเยาวชนบ้าง

๑๑. ต้องการใหม่มัสยิดดำเนินการเรื่องสหกรณ์

ความคาดหวังของมุสลิมในชนบท

ความคาดหวังที่สำปฐะของมัสยิดต่างๆ ๕ แห่งใน ๕ จังหวัดต้องการนอกเหนือจาก ๒๔ ข้อในแบบสอบถามก็เช่นเดียวกันคือมีทั้งที่เหมือนๆ กันและแตกต่างกันบ้าง และส่วนหนึ่งเป็นไปใน

ทำนองเดียวกับความคาดหวังของมุสลิมในเมืองใน ๑๑ ข้อดังกล่าว ยกเว้นข้อ ๕ และข้อ ๑ ส่วนที่เพิ่มเติมนอกเหนือจาก ๘ ข้อดังกล่าวได้แก่

- ๑. ต้องการให้มีสถานเอนกมัยในบริเวณพื้นที่ของมัสยิด
- ๒. ต้องการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคำอบรม(คุตบะฮฺ) ที่ซ้ำๆ กันบ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุตบะฮฺในวันอีด บางแห่งซ้ำกันมาตลอด ๑๐ ปี
- ๓. ต้องการให้มีมัสยิดเชิญชวนสตรีมุสลิมในหมู่บ้านแต่งกายคลุมศีรษะให้ถูกต้องตามศาสนาบัญญัติทุกครั้งที่ออกนอกบ้าน
- ๔. ต้องการให้ครูสอนศาสนาที่มีความรู้ดีๆ เข้าไปสอนศาสนาให้แก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้และการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามศาสนาบัญญัติมากยิ่งขึ้น
- ๕. ต้องการให้มีการจัดบรรยายธรรมเป็นประจำโดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากทุกฝ่าย
- ๖. ต้องการให้นักตะวะหฺเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อเชิญชวนคนให้ทำความดีอย่างสม่ำเสมอ
- ๗. ต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่มยุวมุสลิมขึ้นเพื่อช่วยการดำเนินงานของมัสยิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนา
- ๘. ต้องการให้มีมัสยิดมีหนังสือให้ศึกษาค้นคว้ามากมาย
- ๙. ต้องการใ้คูปกรณ์ในการผลิตเอกสารออกเผยแผ่หลักธรรม
- ๑๐. ต้องการให้หน่วยงานของรัฐใกล้ชิดกับคณะกรรมการมัสยิด เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน และมีใจว่าความช่วยเหลือต่างๆ ของรัฐ เช่นทางด้านสาธารณสุข ฯลฯ หากจะส่งตรงไปที่มัสยิดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนจะได้ผลมากกว่าการส่งผ่านไปยังสภาตำบล
- ๑๑. การจัดงานพิธีต่างๆ เช่นแต่งงาน เข้าสู่มหฺด ฯลฯ ต้องการให้ไปทำร่วมกันที่มัสยิดเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย โดยให้ถือว่าเป็นนโยบายของมัสยิด
- ๑๒. ต้องการให้คณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด เชิญคณะกรรมการมัสยิดไปประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้แต่ละมัสยิดทำหน้าที่เป็นไปในทำนองเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากข้อมูลในด้านเนื้อหาสาระของความคาดหวัง ต่อหน้าที่ของมัสยิดในอาณาเขตของไทยมุสลิมที่ได้เสนอมานี้ งานวิจัยยังได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังกับตัวแปรต่างๆ ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้คือ

ชาวไทยมุสลิมในเมือง และในชนบทที่มีความคาดหวังต่อหน้าของมัสยิดในขนาดแตกต่างกัน

ตาม

- ก. เขตเมืองชนบท
- ข. เพศ
- ค. วัย
- ง. ระดับการศึกษาทางศาสนา
- จ. ระดับการศึกษาทางสามัญ
- ฉ. อาชีพ
- ช. ฐานะทางเศรษฐกิจ
- ซ. ความเคร่งศาสนา

จากผลการศึกษารูปได้ดังนี้คือ

๑. ชาวไทยมุสลิมในภาคกลางทั้งในเมืองและในชนบท ส่วนใหญ่คือกว่าครึ่งหนึ่งมีความคาดหวังในระดับปานกลาง ส่วนความคาดหวังในระดับสูงนั้นมุสลิมในชนบทมีจำนวนมากกว่ามุสลิมในเมืองร้อยละ ๒๓.๘ แต่ในระดับความคาดหวังต่ำ มุสลิมในเมืองกลับมีจำนวนมากกว่ามุสลิมในชนบทร้อยละ ๒๕.๖ ซึ่งความแตกต่างนี้มีความเชื่อมั่นได้ร้อยละ ๙๙.๙๙ หรือมีนัยสำคัญ $P < .๐๑$ และผลการศึกษานี้มีความสอดคล้อง หรือเป็นไปในทำนองเดียวกันกับเรื่องความพอใจในหน้าที่ของมัสยิดครั้งที่เสนอไว้ในบทที่ ๖

๒. ทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่มีความคาดหวังในระดับปานกลางเช่นกัน แต่ทั้งความคาดหวังในระดับสูงและต่ำ เพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย เป็นความแตกต่างที่ไม่มากจึงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. ชาวไทยมุสลิมทั้งวัยสูงอายุ กลางคนและวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่มีความคาดหวังในระดับปานกลาง แต่ความคาดหวังในระดับสูง วัยสูงอายุจะมีมากที่สุดและลดหลั่นกันมาซึ่งตรงกันข้ามกับในระดับความคาดหวังต่ำ ความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญ $P < .๐๕$ หรือมีความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕.๐๐

๔. ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาในระดับปานกลางและน้อย มีความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคาดหวังสูงและต่ำ คน ๒ กลุ่มก็มีจำนวนแตกต่างกันน้อยมาก แต่สำหรับ

คนที่มีความรู้ทางศาสนาสูง ส่วนใหญ่จะมีความคาดหวังในระดับสูงและลดหลั่นกันลงมา ความแตกต่าง
กันไม่มากนักทำให้ไม่มีความสำคัญ

๕. ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีความรู้ทางสามัญทั้งในระดับสูง ปานกลางและน้อย ต่างก็มีความ
คาดหวังในระดับปานกลาง แต่สำหรับระดับความคาดหวังในระดับต่ำและสูง ผู้ที่มีความรู้ใน ๓ ระดับ
มีจำนวนลดหลั่นและเป็นปฏิภาคกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีความรู้ในระดับสูงมีความคาดหวังต่ำ มีจำนวนมาก
กว่าผู้ที่มีความรู้ในระดับปานกลางและต่ำอย่างลดหลั่น และผู้ที่มีความรู้สูง มีความคาดหวังสูงมีจำนวน
น้อยกว่าผู้ที่มีความรู้ปานกลางและต่ำโดยค่อยๆ เพิ่มจำนวนขึ้น จากความแตกต่างนี้ทำให้มีความสำคัญที่

$P < .01$ หรือมีความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๙.๙๙

๖. ส่วนใหญ่ของ ๔ กลุ่มอาชีพที่แบ่งไว้ ต่างมีความคาดหวังในระดับสูง และจำนวน
ค่อยๆ ลดหลั่นมาในระดับปานกลางและต่ำ จากความแตกต่างอย่างลดหลั่นกันนี้ทำให้มีความสำคัญ

$P < .05$ หรือมีความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕.๐๐

๗. ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจทั้งในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ต่างก็มี
ความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนจำนวนของผู้ที่มีระดับความคาดหวังสูงและต่ำของกันทั้ง ๓
ฐานะมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยจนไม่มีความสำคัญ

๘. ส่วนใหญ่ของผู้ที่มีความเคร่งทางศาสนามาก ปานกลางและเคร่งน้อย ต่างก็มีความ
คาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง และสำหรับผู้ที่มีความเคร่งศาสนามากจะมีจำนวนของผู้ที่มีความคาด
หวังในระดับสูง มากกว่าในระดับต่ำ แต่ทั้งผู้ที่มีความเคร่งศาสนาปานกลางและเคร่งน้อย จะมี
จำนวนของผู้ที่มีความคาดหวังในระดับต่ำมากกว่าในระดับสูง จากความแตกต่างนี้ทำให้มีความสำคัญ

$P < .01$ หรือมีความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๙.๙๙

ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นำแสดงรายละเอียดได้ดังตารางต่อไป

ตารางที่ ๒๑ แสดงความสัมพันธ์และอัตราร้อยละ ระหว่างชาวไทยมุสลิมในเมืองและในชนบท ต่อ ความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิดในอาคาร

ความคาดหวัง ที่ต่ง	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
เมือง	๓๒.๕ (๕๒)	๕๙.๕ (๙๕)	๘.๑ (๑๓)	๑๐๐.๐ (๑๖๐)
ชนบท	๖.๙ (๑๑)	๖๑.๓ (๙๘)	๓๑.๘ (๕๑)	๑๐๐.๐ (๑๖๐)
รวม	๑๙.๖ (๖๓)	๖๐.๓ (๑๙๓)	๒๐.๐ (๖๔)	๑๐๐ (๓๒๐)

$\chi^2 = ๔๙.๒๒ > \chi^2_{(๐.๐๑)} = ๕.๙๙$ คือ ความแตกต่าง มีนัยสำคัญ $P < .๐๑$

จากตารางสถิติที่ปรากฏ แสดงว่าตัวแปรเขตเมืองและชนบทกับระดับความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดในอาคารมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญที่มีความเชื่อมั่นได้สูง คือร้อยละ ๙๙.๙๙

หากดูเปรียบเทียบอัตราร้อยละ ความคาดหวังในระดับต่ำและสูงของมุสลิมในเมืองกับในชนบท จะมีความแตกต่างอย่างเป็นปฏิกฎกัน กล่าวคือ

มุสลิมในเมืองมีความคาดหวังต่ำ สูงกว่ามุสลิมในชนบทร้อยละ ๒๕.๖

มุสลิมในเมืองมีความคาดหวังสูง ต่ำกว่ามุสลิมในชนบทร้อยละ ๒๓.๘

มุสลิมในเมืองมีความคาดหวังปานกลาง ต่ำกว่ามุสลิมในชนบทร้อยละ .๙ ซึ่งไม่ต่างกัน

มาก

จากความแตกต่างดังกล่าวนี้ สรุปได้ว่ามุสลิมในชนบทมีความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดในอาคารสูงกว่ามุสลิมในเมือง ดังเหตุผลที่กล่าวไว้ในหน้า ๑๒๖

ตารางที่ ๒๒ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดในอนาคต

ความคาดหวัง เพศ	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
ชาย	๒๑.๘ (๓๙)	๕๑.๕ (๑๐๓)	๒๐.๖ (๓๓)	๑๐๐ (๑๗๕)
หญิง	๑๖.๐ (๒๔)	๖๓.๘ (๙๐)	๑๙.๑ (๒๘)	๑๐๐ (๑๕๑)
รวม	๑๙.๖ (๖๓)	๖๐.๓ (๑๙๓)	๒๐.๐ (๖๔)	๑๐๐ (๓๒๐)

$\chi^2_{(1)} = ๕.๙๙$ คือ ความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ตารางนี้ตัวแปรเพศไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวัง และหากดูเปรียบเทียบจำนวนร้อยละของทั้งสองเพศ จะเห็นความแตกต่างกันบ้างแต่น้อยมาก กล่าวคือเพศชายมีความคาดหวังต่ำ สูงกว่าเพศหญิงร้อยละ ๕.๘ และมีความคาดหวังสูง สูงกว่าเพศหญิงเพียงร้อยละ ๑.๖ ส่วนความคาดหวังในระดับปานกลาง เพศหญิงมีสูงกว่าเพศชายร้อยละ ๖.๓ ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักโดยทั่วไปว่าเพศชายมักมีความคาดหวังในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาหรืออื่นๆ สูงกว่าเพศหญิง แต่จากการศึกษาที่ผลออกมาไม่แตกต่างกันมาก อธิบายได้ว่าในอิสลามไม่มีสถานักบวช แต่มุสลิมชายหญิงทุกคนมีสิทธิและหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามศาสนบัญญัติเท่าเทียมกัน จะมียกเว้นให้แกหญิงบ้างในบางกรณี เช่นการงดเว้นปฏิบัติศาสนกิจบางอย่างขณะมีรอบเดือน การไม่จำเป็นต้องไปละหมาดวันศุกร์ หรือการควรจะไปละหมาดรวมกันที่มีมัสยิด เช่นชาย ฯลฯ ฉะนั้นความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิด แม้ชายจะมีมากกว่าแต่ก็แตกต่างกันน้อยจนไม่มีนัยสำคัญ

ตารางที่ ๒๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัยกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง วัย	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
หนุ่ม-สาว	๒๔.๐(๒๓)	๖๗.๐(๖๓)	๘.๕(๘)	๑๐๐(๙๔)
กลางคน	๒๔.๐(๒๓)	๖๐.๕(๕๘)	๑๕.๖(๑๕)	๑๐๐(๙๖)
สูงอายุ	๑๓.๑(๑๗)	๕๕.๕(๗๒)	๓๑.๕(๔๑)	๑๐๐(๑๓๐)
รวม	๑๙.๖(๖๓)	๖๐.๕(๑๙๓)	๒๐.๐(๖๕)	๑๐๐(๓๒๐)

$$\chi^2 = 29.47 \quad \chi^2_{df} (.05) = 9.49 \quad \text{คือ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ} \quad P < .05$$

จากค่าทางสถิติที่ปรากฏสรุปได้ว่า วัยกับระดับความคาดหวังฯ มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัยต่างกัน ระดับความคาดหวังฯ จะแตกต่างกันออกไปอย่างมีนัยสำคัญ

หากดูอัตราร้อยละของชาวไทยมุสลิมทั้ง ๓ วัย จะเห็นได้ว่าในระดับความคาดหวังต่ำ วัยสูงอายุมีอัตราต่ำสุด ซึ่งแตกต่างจากวัยกลางคนและวัยหนุ่ม-สาวร้อยละ ๑๐.๕ ความคาดหวังในระดับปานกลางอัตราร้อยละของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ก็เรียงลำดับกันโดยวัยสูงอายุมีอัตราต่ำสุด แตกต่างจากวัยหนุ่ม-สาวร้อยละ ๑๑.๖ ส่วนความคาดหวังในระดับสูง อัตราร้อยละก็เรียงลำดับเช่นกัน แต่กลับกันโดยวัยสูงอายุกลับมีอัตราสูงที่สุดคือ ๓๑.๕ แตกต่างจากวัยหนุ่ม-สาวร้อยละ ๒๓ ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่ามุสลิมยิ่งมีอายุสูงขึ้นยิ่งมีความคาดหวังให้มีชีวิตหาหน้าที่ด้านต่าง ๆ สูงขึ้น ซึ่งคงเป็นหลักสากลเหมือนศาสนิกชนศาสนาอื่น ๆ

ตารางที่ ๒๔ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ทางศาสนากับความคาดหวัง

ความคาดหวัง ความรู้ศาสนา	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
น้อย	๒๔.๒(๑๖)	๕๖.๑(๓๗)	๑๘.๗(๑๓)	๑๐๐(๖๖)
ปานกลาง	๑๘.๖(๕๖)	๖๒.๓(๑๕๔)	๑๙.๐(๕๗)	๑๐๐(๒๕๗)
สูง	๑๔.๓(๑)	๒๘.๖(๒)	๕๗.๑(๔)	๑๐๐(๗)
รวม	๑๘.๗(๖๓)	๖๐.๓(๑๙๓)	๒๐.๐(๖๔)	๑๐๐(๓๒๐)

$\chi^2 = ๑.๕๓$ $\chi^2_{(1)}(0.๐๕) = ๓.๘๔$ คือ มีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ

จากค่าสถิติที่ไม่มีนัยสำคัญแสดงว่าตัวแปรระดับความรู้ทางศาสนากับระดับความคาดหวังในหน้าที่ของมัสยิด ไม่มีความสัมพันธ์กัน

หากมองเปรียบเทียบอัตราร้อยละ จะเห็นความแตกต่างกันคือ ในกลุ่มที่มีความคาดหวังต่ำ คนมีความรู้ทางศาสนาน้อยมีความคาดหวังในระดับนี้เป็นจำนวนมากและลดหลั่นลงมา ซึ่งต่างจากคนมีความรู้ทางศาสนาสูงร้อยละ ๕.๘ ในกลุ่มที่มีความคาดหวังปานกลาง คนมีความรู้ระดับปานกลางมีความคาดหวังในอัตราสูงที่สุดคือร้อยละ ๖๒.๓ โดยมีกลุ่มที่มีความรู้ต่ำ และสูง รองมาเป็นอันดับคือร้อยละ ๕๖.๑ และ ๒๘.๖ ซึ่งมีความแตกต่างกันร้อยละ ๖.๒ และ ๓๓.๗ ส่วนกลุ่มที่มีความคาดหวังสูง คนมีความรู้ทางศาสนาสูง มีความคาดหวังในระดับนี้เป็นจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ ๕๗.๑ ต่างจากกลุ่มที่มีความรู้ทางศาสนาต่ำอยู่ร้อยละ ๓๗.๔

จากความแตกต่างนี้จึงสรุปได้ว่า ระดับความรู้ทางศาสนาที่แตกต่างกันมีส่วนทำให้ระดับความคาดหวังในการทำหน้าที่มัสยิดในอนาคตแตกต่างกันไปด้วย เพียงแต่ความแตกต่างนี้ไม่มากพอที่จะมีนัยสำคัญ ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเก็บข้อมูลไม่ดีพอในเรื่องสัดส่วนของคน ๓ กลุ่ม แตกต่างกันมาก

ตารางที่ ๒๕ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง การศึกษาสามัญ	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
น้อย	๑๒.๖(๑๘)	๕๑.๓(๘๒)	๓๐.๑(๔๓)	๑๐๐(๑๔๓)
ปานกลาง	๒๐.๐(๒๑)	๖๕.๑(๖๕)	๑๔.๓(๑๕)	๑๐๐(๑๐๕)
สูง	๓๓.๓(๒๔)	๕๘.๓(๔๒)	๘.๓(๖)	๑๐๐(๑๒๒)
รวม	๑๕.๑(๖๓)	๖๐.๓(๑๕๓)	๒๐.๐(๖๕)	๑๐๐(๓๒๐)

$\chi^2_{(๒๕,๑๑)} \chi^2_{df(๐.๐๕)} = ๕.๕๕$ คือ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ $P < .๐๑$

จากค่าทางสถิติที่ปรากฏ ระดับการศึกษาทางสามัญมีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวัง เพราะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อมองเทียบอัตราร้อยละในกลุ่มผู้ในระดับความคาดหวังต่ำ ผู้มีการศึกษาน้อยจะมีจำนวนต่ำสุดคือร้อยละ ๑๒.๖ และผู้มีการศึกษาสูงร้อยละ ๓๓.๓ มีความแตกต่างกันร้อยละ ๒๐.๖ ในกลุ่มผู้มีความคาดหวังระดับปานกลาง ผู้มีความรู้ใน ๓ ระดับ ไม่มีความแตกต่างกันมากแต่ในกลุ่มผู้มีความคาดหวังระดับสูง ก็มีความลดหล่นกันเช่นกัน กล่าวคือผู้มีความรู้ต่ำกลับมีความคาดหวังสูงเป็นจำนวนมากที่สุด มากกว่าผู้มีความรู้สูงร้อยละ ๒๑.๘

จากความสัมพันธ์นี้คงอธิบายได้ว่า ชาวไทยมุสลิมยังมีความรู้ทางสามัญสูงขึ้น ความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัสยิดจะค่อยลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสามารถช่วยตนเองได้ดีขึ้น เช่นในเรื่องการแสวงหาความรู้ทางศาสนาในรูปแบบต่างๆ หรือด้วยความเห็นว่าหน้าที่บางประการ สถาบันอื่นๆ น่าจะเป็นผู้รับไป เช่น สถาบันการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ ก็เป็นได้

ตารางที่ ๒๖ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง อาชีพ	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
เกษตรกร	๒.๐(๒)	๑๔.๘(๑๙)	๑๙.๒(๘๐)	๑๐๐(๑๐๑)
ค้าขาย ธุรกิจ ลูกจ้าง	๑๐.๑(๑๑)	๓๘.๘(๔๐)	๕๐.๕(๕๒)	๑๐๐(๑๐๓)
ราชการ รัฐวิสาหกิจ ครู	๑๖.๑(๙)	๒๖.๘(๑๕)	๕๗.๑(๓๒)	๑๐๐(๕๖)
นักศึกษา แม่บ้าน ไม่มีอาชีพ	๘.๓(๕)	๔๐.๖(๒๔)	๕๑.๑(๓๑)	๑๐๐(๖๐)
รวม	๘.๕(๒๗)	๓๐.๖(๙๘)	๖๐.๕(๑๙๕)	๑๐๐(๓๒๐)

$\chi^2 = 26.64$ $\chi_{df(0.05)}^2 = 12.59$ คือ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ $P < 0.05$

จากค่าทางสถิติ อาชีพมีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวัง เพราะค่าสถิติที่ออกมามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

หากมองเปรียบเทียบอัตราร้อยละในตารางที่ปรากฏจะเห็นได้ว่า ภายในแต่ละกลุ่มอาชีพเดียวกัน ระดับความคาดหวังจะมีอัตราร้อยละค่อยๆ สูงขึ้น จากระดับต่ำไปหาสูง เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรกร ระดับความคาดหวังต่ำมีร้อยละ ๒.๐ ระดับสูงมี ๑๙.๒ ต่างกัน ๑๗.๒ ในกลุ่มอาชีพค้าขาย ธุรกิจ ลูกจ้าง มีความแตกต่างกัน ๓๘.๘ ในกลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ ครู ต่างกัน ๔๑.๐ และในกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา แม่บ้าน และผู้ไม่มีอาชีพ มีความแตกต่างกัน ๔๓.๔

หากมองเปรียบเทียบตามแนวตั้ง คือภายในผู้ที่มีระดับความคาดหวังเดียวกัน ในแต่ละระดับๆ คนในแต่ละกลุ่มอาชีพก็จะมีระดับความคาดหวังแตกต่างกัน ในกลุ่มผู้ที่มีระดับความคาดหวังต่ำ เกษตรกรมีจำนวนค่าที่สุทธ้อยู่ ๒.๐ ขณะที่กลุ่มข้าราชการ ร้อยละ ๑๖.๑ ต่างกัน ๑๔.๑ ในกลุ่มผู้ที่มีระดับความคาดหวังปานกลาง เกษตรกรมีค่าที่สุทธ้อยู่ ๑๔.๘ โดยต่างจากกลุ่มนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีระดับสูงที่สุดอยู่ ๒๑.๒ และในกลุ่มผู้ที่มีระดับความคาดหวังสูง กลุ่มค้าขาย มีจำนวนค่าที่สุทธ้อยู่ ๕๐.๕ ต่ำกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีระดับสูงที่สุดอยู่ ๒๘.๗

ตารางที่ ๒๖ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจกับความคาดหวัง

ความคาดหวัง ฐานะ	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
ดี	๑๑.๘ (๑๑)	๖๑.๑ (๕๕)	๒๑.๑ (๒๐)	๑๐๐ (๘๕)
ปานกลาง	๒๑.๑ (๓๘)	๖๑.๑ (๑๑๐)	๑๗.๘ (๓๒)	๑๐๐ (๑๘๐)
ยากจน	๑๗.๘ (๘)	๕๕.๖ (๒๕)	๒๖.๖ (๑๒)	๑๐๐ (๔๕)
รวม	๑๘.๖ (๖๓)	๖๐.๓ (๑๘๓)	๒๐.๐ (๖๕)	๑๐๐ (๓๑๐)

$\chi^2 = 2.00$ $\chi^2_{0.05} = 3.84$ คือ ความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญ

จากค่าสถิติทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวังในการทำหน้าที่ของ
มัลลิกาในอนาคต เพราะความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญ

หากพิจารณาอัตราร้อยละที่ปรากฏในตาราง พบเห็นความแตกต่างไบบ้าง คือกลุ่มตัวอย่าง
ที่ถูกจัดในประเภทยากจน มีความคาดหวังในระดับสูงจำนวนร้อยละ ๒๖.๖ ซึ่งสูงกว่าผู้อยู่ในฐานะ
ปานกลางร้อยละ ๘.๘ และฐานะดีร้อยละ ๕.๖

อนึ่ง หากกลุ่มตัวอย่างของทั้ง ๓ ฐานะ สามารถเก็บมาได้สัดส่วนกว่านี้ ค่าสถิติอาจ
เปลี่ยนแปลงไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๔ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งครัดสำเนากับความคาดหวัง

ความคาดหวัง ความเคร่งครัดสำเนา	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
เคร่งมาก	๑๒.๓(๑๙)	๕๙.๖(๙๒)	๒๖.๙(๔๓)	๑๐๐(๑๕๔)
เคร่งปานกลาง	๒๘.๕(๔๐)	๕๘.๙(๘๓)	๑๒.๘(๑๘)	๑๐๐(๑๕๑)
เคร่งน้อย	๑๖.๐(๕)	๗๒.๐(๑๘)	๑๒.๐(๓)	๑๐๐(๒๕)
รวม	๑๘.๖(๖๓)	๖๐.๓(๑๙๓)	๕๐.๐(๖๖)	๑๐๐(๓๒๐)

$$\chi^2 = ๑๘.๖๔ \quad \chi^2_{df}(๐.๐๕) = ๙.๘๘ \quad \text{คือ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ} \quad P < .๐๑$$

จากค่าสถิติ ความเคร่งครัดสำเนาที่มีความสัมพันธ์กับระดับความคาดหวัง โดยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ $P < .๐๑$

เมื่อพิจารณาอัตราร้อยละในตาราง กลุ่มที่มีระดับความคาดหวังต่ำ ผู้ที่มีความเคร่งมากมีจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ ๑๒.๓ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่มีความเคร่งปานกลางร้อยละ ๑๖.๑ และต่างจากกลุ่มที่มีความเคร่งน้อยร้อยละ ๕.๖ ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความคาดหวังปานกลาง ผู้ที่มีความเคร่งน้อยกลับมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ ๗๒.๐ แตกต่างจากผู้ที่เคร่งปานกลางร้อยละ ๑๓.๑ และเคร่งมากร้อยละ ๑๒.๓ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความคาดหวังสูง ผู้เคร่งครัดสำเนามากกลับมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ ๒๖.๙ แตกต่างจากผู้ที่มีความเคร่งน้อยร้อยละ ๑๕.๘

จากตารางแสดงความสัมพันธ์เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ตั้งไว้ดังกล่าว สรุปได้ว่าเป็นไปตามสมมุติฐาน ถึงแม้ว่าตัวแปรบางตัวคือตารางความสัมพันธ์ระหว่างระดับความคาดหวังต่อหน้าที่ของมัลลิกในขนาดคับเพศ ระดับความรู้ทางศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ จะมีความแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญก็ตาม แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบกับอัตราส่วนร้อยละ ก็ยังพบอัตราความแตกต่างกัน ส่วนตารางที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ มีทั้งหมด ๐.๕ คือตัวแปรวัยและอาชีพ และที่ ๐.๑ ซึ่งมีความเชื่อมั่นได้มากที่สุดคือ ตัวแปร เขตเมือง ชนบท ระดับการศึกษาทางสามัญ และความเคร่งครัดสำเนา